

Tjänstemannariktlinje

Riktlinje för masshantering

SPN 2020/0167

Beslutat datum: 2024-02-09

Beslutat av: Samhällsbyggnadsdirektör

Senast reviderat:

Ersätter dokument:

Förvaltare av dokument: Mark och infrastruktur

Verksamheter som berörs av dokumentet: SHBK, Nodra

Riktlinjen för masshantering beskriver hur Samhällsbyggnadskontoret arbetar med masshantering i olika faser av samhällsbyggnadsprocessen.

Bakgrund och syfte

Masshantering utgör en väsentlig aspekt av hållbar samhällsutveckling och påverkar både miljön och ekonomin. I Norrköping, liksom i många andra städer, genereras stora mängder schaktmassor i bygg- och anläggningsprojekt som kräver en effektiv och hållbar hantering.

När det gäller masshantering innebär detta bland annat att massorna inte får innebära risk för skada eller olägenhet för människor eller miljö och att det inte schaktas, transporteras eller hanteras massor i onödan. För att adressera dessa utmaningar och möjliggöra en mer hållbar masshantering har Samhällsbyggnadskontoret utvecklat riktlinjer för masshantering.

Syftet med riktlinjen för masshantering är att skapa en strukturerad och effektiv vägledning för att hantera och planera massor i Norrköping. Dessa riktlinjer tjänar flera syften:

- Genom att tillhandahålla tydliga riktlinjer strävar Norrköping efter att främja en hållbar samhällsutveckling där masshantering integreras som en viktig del av planeringsprocessen.
- Riktlinjerna syftar till att minimera miljöpåverkan genom att säkerställa en ansvarsfull och resurseffektiv hantering av massor.
- Genom att optimera masshantering kan stadens resurser användas mer effektivt och ekonomiskt, samtidigt som deponering minimeras.
- Riktlinjerna tydliggör för hur olika aktörer inom samhällsplanering och masshantering kan samarbeta och kommunicera effektivt, vilket främjar en bättre förståelse och hantering av masshanteringsutmaningar.
- Genom att inkludera masshanteringsaspekter i planeringsprocessen underlättas uppföljning och kontroll av masshantering, vilket bidrar till en mer transparent och ansvarsfull hantering.

Riktlinjerna för masshantering i Norrköping syftar till att skapa en hållbar och strukturerad ram för hantering av massor, där ekonomiska, miljömässiga och samhällseliga aspekter integreras för att stödja stadens framtida utveckling och välbefinnande.

Definitioner

För att säkerställa en enhetlig förståelse av begrepp och termer som används i denna riktlinje, följer nedan en lista med relevanta definitioner:

- **Schaktmassor:** Material som uppkommer vid schaktning eller grävarbeten och omfattar jord, berg, sten, grus, silt, lera eller andra naturliga eller konstgjorda material.
- **Jungfruliga massor:** Massor som är helt nya, orörda eller inte använda tidigare. Oftast kommer dessa massor från en bergtäkt eller liknande anläggning.
- **Inerta massor:** Inert material förändras varken fysiskt, kemiskt eller biologiskt under lagring, vilket innebär att det inte löses upp, brinner eller reagerar på något sätt. Dessa stabila material bryts inte heller ned biologiskt eller orsakar skador på miljön eller människors hälsa vid kontakt. Exempel på inerta massor är grus, betong, tegel, asfalt och vissa typer av jord.
- **Återanvändning:** Processen att använda schaktmassor på nytt i samma eller liknande projekt för att minska behovet av nya jungfruliga massor.
- **Mottagningsanläggning:** En anläggning som är godkänd och utrustad för att ta emot, lagra och hantera schaktmassor enligt gällande miljöregler och bestämmelser.
- **Förorenade massor:** Schaktmassor som innehåller ämnen eller substanser som kan vara skadliga för miljön, människors hälsa eller andra organismer.
- **Hållbar masshantering:** En strategisk och ansvarsfull hantering av schaktmassor som syftar till att minimera negativ miljöpåverkan, samhällspåverkan och ekonomiska kostnader.
- **Masshanteringsnod:** En specifik anläggning för mellanlagring, sortering och hantering av schaktmassor enligt riktlinjer och krav fastställda av myndigheter.
- **Invasiva främmande arter:** Icke-inhemsk flora eller fauna som har introducerats i ett ekosystem och som kan ha negativa effekter på den biologiska mångfalden och ekosystemets funktioner.

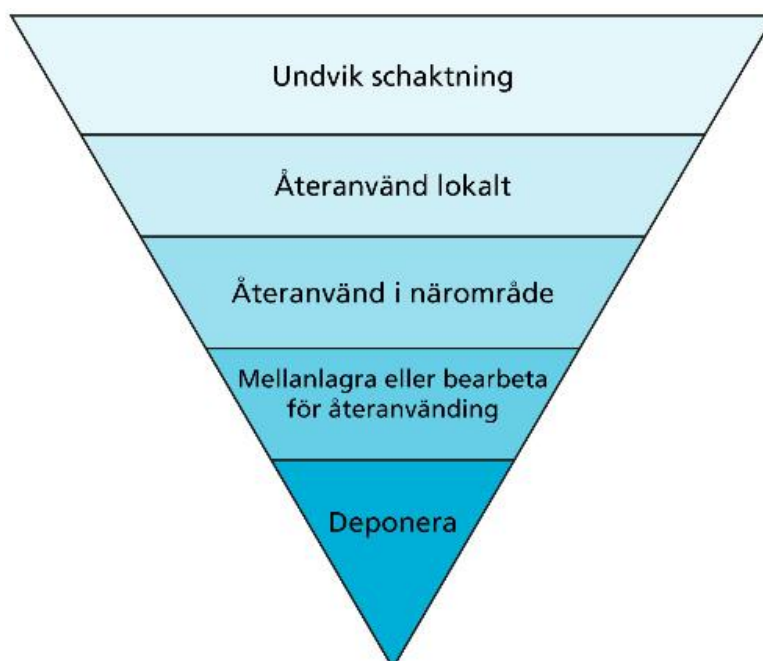
Dessa definitioner är avsedda att klargöra och harmonisera begrepp som används inom riktlinjen för hållbar masshantering i Norrköping och bör användas som referens i tolkning av dess bestämmelser.

Övergripande inriktning

Massor ska hanteras på bästa sätt ur ett hållbarhetsperspektiv. Något är hållbart när det inte påverkar samhälle, miljö eller ekonomi negativt mer än nödvändigt.

- Massor ska om möjligt ligga kvar i marken, och schaktning ska undvikas så långt det är möjligt, exempelvis genom noggrann planering av området.
- Massor som ändå uppkommer ska i första hand återanvändas inom fastigheten eller närområdet där de uppkom.
- I andra hand ska massorna återanvändas i andra närliggande projekt.
- I tredje hand kan massorna transporteras till en närliggande masshanteringsyta för bearbetning och/eller mellanlagring som förberedelse för återanvändning.
- I sista hand kan massorna transporteras till en mottagningsanläggning som är godkänd att ta emot massor av den aktuella typen.

Detta förhållningssätt sammanfattas i figur 1.

Figur 1. Norrköpings masshanteringshierarki.

Genomförande

Den här delen av riktlinjen har tagits fram tillsammans med representanter för respektive funktion inom SHBK och beskriver hur masshantering ska vävas in i det dagliga arbetet. Arbetssätten följs upp och uppdateras en gång per år av masskoordinator och representanter för de olika funktionerna.

Översiktsplanering

Masshanteringsfrågan lyfts tidigt i uppstarten av varje ny Översiktsplaneprocess. En ny ÖP-process startas alltid när en befintlig ÖP ska ses över eller revideras.

Masshanteringskompetens inkluderas i projektgruppen som arbetar med ÖP för att säkerställa att masshanteringsaspekterna integreras och hanteras på ett professionellt sätt.

Uppdragsbeskrivning och projektplan inkluderar en tydlig hänvisning till masshanteringsfrågor och behovet av masshanteringskompetens för att ge projektgruppen och planstyrgruppen en medvetenhet om masshanteringsutmaningar och möjligheter.

I arbete med fördjupade översiktsplaner bör specifika ytor och områden där masshantering är av särskild betydelse pekas ut. Detta möjliggör en mer detaljerad planering och förvaltning av dessa områden.

Mellanlagringsytor för massor identifieras och pekas ut i mark- och vattenanvändningskartan som en del av ÖP-processen.

Strategisk planering

Masshantering tas med som aspekt när planeringsreservat utreds.

Masshantering lyfts och beskrivs i genomförandeplaneringen.

Detaljplanering

Projektledaren för detaljplaneprojektet är ansvarig för att masshantering tas upp i tidigt skede i alla relevanta detaljplaner. På de första projektmötena bör bland andra frågorna om det är möjligt att reservera ytor för tillfällig masshantering i planen samt om det finns behov av anpassning av landskapet (för t.ex. buller- eller insynsskydd, bevarande av landskapsbild, varierad topografi, planteringar etc.) behandlas.

Samtliga tekniska konsulter vars arbete kan ha en effekt på masshantering (t.ex. dagvatten, teknisk utredning, etc.) som är inblandade i arbetet med planen görs medvetna om frågan och kommunens viljeinriktning.

Masshanteringsaspekten tas med vid avrop av utredningar av geoteknik och markmiljö.

Exploatering

Masshanteringsaspekten tas med vid avrop av utredningar av geoteknik och markmiljö.

Masshantering lyfts till konsulten i samband med detaljprojektering.

Landskapsarkitektur och gatuplanering

Masshanteringsfrågan tas upp på första projektmöte.

Masshanteringsfrågan lyfts in i förstudierapporten.

Masshantering lyfts till projekteringskonsulten.

Volymförändringkoefficienter för uppgrävda bedöms i ett tidigt skede för varje enskilt projekt.

Projekt stadsmiljö och infrastruktur

AMA-koder kopplade till masshantering tas med i förfrågningsunderlaget och masshanteringsfrågan lyfts på startmötet med projekterande konsult. 3D-filer efterfrågas. Massbalans ska eftersträvas inom projektet.

Anlitad entreprenör tillfrågas på startmötet om en uppskattning för hur mycket de skulle tagit betalt för att köra bort de massor som istället återanvänds inom projektet. Detta för att underlätta uppföljning av masshanteringsåtgärderna.

Bilaga 1 - Förändringar i befintliga dokument inom SHBK

Nedanstående förändringar har tagits fram tillsammans med representanter för respektive funktion inom SHBK. Genomförda förändringar är markerade med [KLAR]. Arbetsätten följs upp och uppdateras en gång per år av masskoordinator och ägare av de berörda dokumenten.

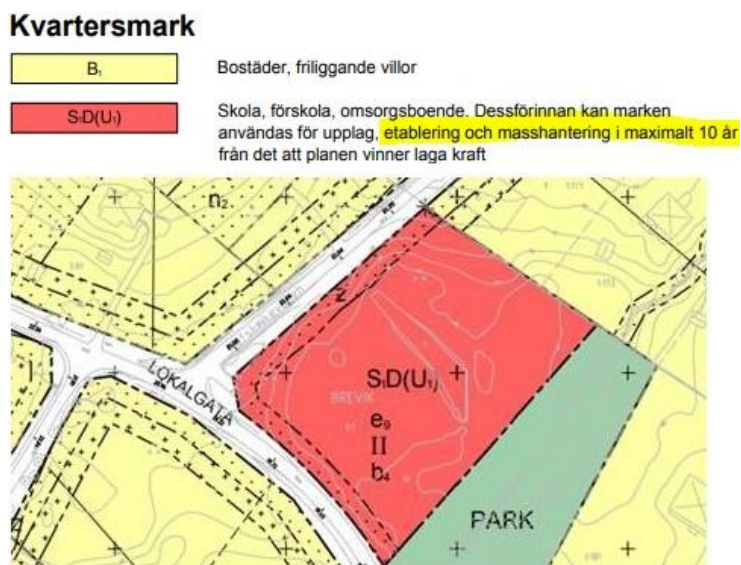
Detaljplanering

Masshantering skrivs in som en egen rubrik i mallen för Undersökning om betydande miljöpåverkan. Om detaljplanen anses ha betydande miljöpåverkan ligger dokumentet till grund för detaljplanens MKB.

I dokumentet Mall för planbeskrivning, under rubriken “Mark- och vattenanvändning“ läggs följande text till:

Tillfällig användning för masshantering

Om det, utifrån information om markens sammansättning, framkommer att icke försumbara mängder schaktmassor kommer behöva hanteras inom området, kan en del av planområdet tillfälligt behöva användas för masshantering. Detta regleras i plankartan som tillfällig användning enligt PBL 4:26 – 4:29. Tag kontakt med ansvarig exploateringsingenjör samt masskoordinator för planering av ytan. Se även figur nedan.

Figur 2. Exempel på plankarta med tillfällig masshanteringsyta.

I dokumentet Mall för planbeskrivning, under rubriken “Planeringsförutsättningar“ läggs följande text till:

Medför planförslaget att ett överskott eller underskott av massor uppstår? Hur kommer det hanteras? Beskriv vilken typ av massor, om massor kan hanteras inom planområdet, innebär ökade transporter², inverkan på klimat och kostnad, förslag på lösningar som bidrar till massbalans.

I dokumentet Rutin för teknisk utredning skrivs följande text in:

Uppstår överskott eller underskott av massor som följd av det som planeras. Konsulten ska titta på lösningar som bidrar till massbalans inom planområdet eller andra lösningar för hantering av massor. Syftet är att undvika ökade transporter. Exempel på lösningar kan vara att återanvända massor, mellanlagring och höjdsättning.

I mallen för PM som används till referensgrupp samhällsbyggnad läggs en rubrik för masshantering in med följande förtydligande text:

Uppstår överskott eller underskott av massor som följd av det som planeras.

Exploatering

Masshantering skrivs in i mallen för avrop teknisk konsult som en punkt att lyfta i avropet för detaljprojektering.

Avtalet för försäljning av kvartersmark uppdateras och får följande text:

Masshantering

Bolaget ansvarar för och bekostar att kvartersmarken anpassas till angränsande marknivåer vid genomförande av detaljplanen, med massor av tillräcklig kvalitet och av i övrigt lämplig beskaffenhet.

Kommunen strävar efter minimerad masshantering och uppmuntrar bolaget att göra detsamma. Prioriteringsordningen för masshantering är: undvik schaktning om möjligt, återanvänd massor på plats eller i närområdet, använd dem i närliggande projekt, bearbeta dem för återanvändning eller transportera till godkänd mottagningsanläggning. Läs mer på kommunens hemsida.

Bolaget är ansvarigt för kostnaderna för masshanteringen och transporten till lämplig destination. Kommunen tillhandahåller ingen tipp för överskottsmassor.

Landskapsarkitektur och gatuplanering

Masshanteringsfrågan är tillagd i Antura-mallen för projektmöte.

Masshanteringsfrågan är tillagd i mallen för förstudierapport.

Masshantering skrivs in en avropmall för projektering som en aspekt att lyfta till konsulten.

Volymförändringkoefficienter för uppgrävda bedöms i ett tidigt skede för varje enskilt projekt.

Projekt stadsmiljö och infrastruktur

AMA-koder kopplade till masshantering tas med i förfrågningsunderlaget till projekterande konsult. Massbalans ska eftersträvas inom projektet.

Att 3D-filer ska ingå i leveransen till kommunen läggs till i mallen för förfrågningsunderlaget till projekterande konsult.

Teknisk handbok

Följande text är sedan 2024-01-01 inlagd på sidorna för Gata och trafik samt Park och natur i Teknisk Handbok:

Masshantering

Överskottsmassor ska i möjligaste mån undvikas. De massor som ändå uppkommer bör återanvändas och hanteras lokalt i projekt för att främja hållbarhet och minska miljöpåverkan. För varje projekt ska volymförändringskoefficienter bedömas i tidigt skede.

Nedanstående funktioner är inte med i riktlinjen trots att de hanterar massor. Anledningen är att de antingen är beroende av andra funktioner eller hanterar förhållandevis små mängder massor. Det finns även tydligare hinder för att jobba aktivt med masshantering i dessa funktioner. När masshanteringsnoden är på plats kommer förutsättningarna att förändras och det blir då aktuellt att se över masshanteringen i drift- och underhållsskedena. Att lägga till dessa funktioner i riktlinjen är därför fokus för framtida arbete.

Nodra - samhällsbyggnadsprojekt

Är beroende av förutsättningar från bland annat DP.

Nodra - driftprojekt

Små förutsättningar för stora förbättringar i masshanteringsarbetet för tillfället.

Drift och underhåll – gata och trafik

Små förutsättningar för stora förbättringar i masshanteringsarbetet för tillfället.

Drift och underhåll – park och mark

Små förutsättningar för stora förbättringar i masshanteringsarbetet för tillfället.

Drift och underhåll – spår

Små förutsättningar för stora förbättringar i masshanteringsarbetet för tillfället.